

B

NOVI MAGAZIN

26. XI 2015.

BROJ 239

ISSN 2217-5628

9 772217 562008 >

Lazar Šestović

**Milijarde dinara
nadohvat ruke**

Keti Marton

**Kako su
progovorili
Milošević i
Izetbegović**

Prilog

**Žene u
NOB-u**

BORBA ZA TITOVO BLAGO

Kako su progovorili M

Na nedavno održanom simpozijumu na Kolumbija univerzitetu u Njujorku posvećenom 20. jubilarnoj godišnjici potpisivanja Dejtonskog sporazuma, glavno izlaganje je održala Ketí Marton, nagrađivana novinarka, borkinja za ljudska prava i supruga američkog diplomate Ričarda Holbruka, koji je verovatno najzaslužniji pojedinac zahvaljujući čijem je zalaganju sporazum potpisan.

Govoreći okupljenima, a nešto kasnije i u intervjuu za Novi magazin, Marton napominje da Ričard Holbruk nije pravio razliku između svog privatnog života i diplomatije: "Izabrali smo tešku godinu u kojoj ćemo se venčati. Bio je to početak 1995. i rat u Bosni je natkriljivao svaki božji dan mog zajedničkog života sa Ričardom te prve godine braka".

Prema njenim rečima Holbruk je bio očajan što američka administracija ne radi više na zaustavljanju zločina u Bosni. Od ranije je dobro poznao prilike na Balkanu, jer je u mladosti putovao našim prostorima, boravio je u Sarajevu dok je to još bila jedna zemlja i proučavao lokalnu istoriju. Tokom rata u bivšoj Jugoslaviji odlazio je u region kao privatno lice. U logoru Omarska dobio je malu statuu koju je napravio jedan od zatvorenika i koja i danas stoji na radnom stolu Ketí Marton kao podsetnik na to šta čovek može da uradi drugom čoveku.

"Želeo je da s njim budem u Dejtonu, i ja sam se odazvala i mogu da vam kažem da nismo unapred znali da će ikakav sporazum biti potpisan. Štaviše, nije bilo mnogo onih koji su verovali u uspeh pregovora", kaže Marton objašnjavajući svoje detaljno i intimno poznavanje događaja koji se odnose na konferenciju u Dejtonu.

Zbog čega je izabran baš Dejton kao mesto za mirovnu

Glavni pregovarač Ričard Holbruk strateški je organizovao ručkove, tako da su Milošević i Izetbegović sedeli na mestima iznad kojih su bila prikačena dva američka ratna bombardera. Poruka je bila jasna: ako diplomatija ne uspe, Amerika ima druge načine da završi rat u Bosni

Razgovarala: **Marija Šajkaš**

konferenciju? U gradu nema gotovo ničega izuzev vojne baze.

Svi asociramo mirovne dogovore sa glamurnim mestima poput Versaja, Pariza ili Ženeve. Nikome prva pomisao nije Dejton, Ohajo. Moram da vam kažem da niko nije želeo da to bude Dejton. Ni predsednik Klinton, niti potpredsednik Gor, jer su verovali da je posle 30-ak neuspelih pokušaja uspostavljanja primirja malo verovatno da do mirovnog sporazuma uopšte dođe, pa nisu želeli da Amerika bude povezana sa neuspelim pregovorima. Evropljani su hteli neki grad u Evropi, lideri sa Balkana su želeli da to bude neko glamurnije mesto, posebno Milošević koji se nadao mestu sa življim noćnim životom i radnjama za šoping. Dejton je odgovarao Ričardu upravo iz tih razloga. Nije u pitanju ušminkano mesto, na dovoljnoj je udaljenosti od Vašingtona da je znao da neće biti konstantnih intervencija američke birokratije i Bele kuće, ali je dovoljno blizu da, ako je potrebno, neko iz administracije dođe. Na kraju, nije želeo ni stalnu prisutnost medija.

A onda, hteo je da kontroliše ljude koje nije bilo lako kontrolisati. Mislim da možemo da kažemo da je bila u pitanju vrsta – pritvora.

Dejtonski pregovori spadaju u kategoriju tzv. bliskih razgovora - proximity talks - u kojima se efekat postiže manipulacijom prostora.

U pitanju je vrsta pregovora u

Milošević i Izetbegović

kojoj se nužno uspostavlja vrsta bliskosti. Čitava postavka je bila takva da nije bilo hijerarhije, svi smo imali sobe jednake veličine i na isti način nameštene, svi smo bili primorani da se susrećemo jer su, na primer, hodnici između soba bili veoma uski. Svi smo jeli u istoj prostoriji, a Ričard je strateški organizovao ručkove tako da su Milošević i Izetbegović sedeli

na mestima iznad kojih su bila prikročena dva američka ratna bombardera. Poruka je bila jasna: ako diplomatija ne uspe, Amerika ima druge načine da završi rat u Bosni.

Malo je poznato da ste i vi imali ulogu tokom razgovora u Dejtonu i da se ta uloga često odnosila baš na Miloševića i Izetbegovića.

Ričard je govorio da je diplomatija kao sviranje džez – varijacija na zadatu temu. Podrazumevalo se, naravno, da je bilo potrebno prvo temu dobro izučiti i dobro upoznati oponenta. On je bio vrsta diplomate koji je verovao u korišćenje svih raspoloživih sredstava da se postigne cilj. A ja sam mu često bila u vidokrugu. Tako me je prve večeri u Dejtonu posta-

vio da sedim između Miloševića i Izetbegovića i rekao mi da je moj zadatak da ih – nateram da progovore jedan sa drugim. Prvo mi je izgledalo da neću uspeti, jer je sve dok kafa nije bila poslužena svaki nekuda gledao, ignorišući onog drugog.

I koji je bio prelomni momenat? Šta ste ih pitali da bi progovorili?

Gledajući pravo ispred sebe, pitala sam ih – kako je ovaj rat zapravo počeo? Na šta je Milošević gotovo poskočio i rekao: “Nisam očekivao da će ovako dugo da traje”. A Izetbegović je odmah za njim dodao: “Nisam ni ja”. Onda se Milošević obratio Izetbegoviću rečima: “Sećaš se kad smo se upoznali, sedeli smo na Titovom kauču”. A Izetbegović mu je odgovorio: “Kauč je bio zelene boje, boje Islama.” Vrlo brzo posle toga obraćali su se jedan drugom sa Slobodane i Alija.

Što asocira na činjenicu da je kasnije u zatvoru u Šengenu većina zatvorenika, dojučerašnjih krvnih neprijatelja, vrlo skladno kohabitala.

U Dejtonu je bilo važno probiti led. Zato je Ričard hteo da sedim između njih dvojice i zato je i izabrao mirovne pregovore u vojnoj bazi u kojoj smo hteli – ne hteli bili upućeni jedni na druge, što

je situacija koja te primorava da i u neprijatelju vidiš ljudsko biće. Ričard je takođe znao da u pregovorima sa beogradskim Tonijem Sopranom treba skinuti rukavice.

Holbruk radio na izmenama Dejtona

Govoreći o Dejtonskom sporazumu danas, Kati Marton kaže da je njegov značaj za zemlje regiona u tome što već 20 godina vlada mir i da nikada nije bilo planirano da sporazum predstavlja trajno rešenje za Bosnu. Da je, štaviše, Holbruk pre nego što je preminuo radio na izmenama Dejtona.

“Ovaj sporazum je najznačajniji diplomatski uspeh moderne Amerike kojim je ova zemlja zaustavila rat protiv muslimana”, smatra Kati Marton.

“Veoma bih volela da u današnje vreme vidim prototip Dejtona, višestruki američki angažman na zaustavljanju ratova i na zaustavljanju krize sa izbeglicama. I, molim vas, ne treba čekati da se dogodi neka nova Srebrenica da bi Amerika reagovala. Istraživanja su pokazala da je potrebno i do četiri generacije da se društvo oporavi od agresije. Takođe nam je potreban predsednik koji je voljan da reaguje, bez obzira na rezultate ispitivanja javnog mnjenja. Kad je Klinton odlučio da se Amerika uključi u rat u Bosni, svega je 36 odsto Amerikanaca podržavalo takvu akciju. Nacije, baš kao i ljudi, predvode primerom. U tom smislu, pre nego što počnemo da govorimo zemljama u Evropi šta treba da rade povodom izbeglica, mi sami moramo da imamo mnogo bolju politiku i da primimo veći broj ljudi. Trenutno to nije slučaj i stoga nismo u poziciji da drugima govorimo šta da rade”, kaže sagovornica Novog magazina.

Milošević je bio odličan operativac, manipulator koga je trebalo nadmudriti i imala sam izrazito zadovoljstvo da povremeno uhvatim promenu na njegovom licu, posebno kad je Ričard imao jedan od svojih napada besa. A danas mogu da vam kažem da ti napadi besa nisu bili spontani, već dobro uvežbani i da je Ričard procenjivao kad i u kojoj situaciji to treba da upotrebi kao vrstu oružja.

Jeste li imali još neki, da tako kažemo, zadatak?

Kad god bi pregovori zapeli, moje zaduženje je bilo da se prošetam s nekim od pregovarača. Pošto smo bili u vojnoj bazi, to je uglavnom značilo šetnju po parking. Ričard mi je naložio da s njima pričam o temama kao što su planovi za njihovu decu i unuke. I mogu da vam kažem da ova tri lidera nisu bili zainteresovani za decu i unuke. Ono što je njih zainteresovalo ticalo se rata i ostanka na vlasti. Neki događaji su bili prilično nestvarni. Na primer, u jednom trenutku se od mene tražilo da odvedem Miloševića u vojnu radnju jer je on imao da obavi neku kupovinu. Pored mene je stajao jedan od najozloglašnijih ratnih kriminalaca, a moj zadatak je bio da ga odvedem u šoping! Posle toga sam gledala kako je u baru flertovao sa konobaricom. **Z**